

Borba za investituru kao vrhunac borbe između svjetovne i crkvene vlasti

Petrović, Anita

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:124093>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-07**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE
ODJEL ZA HUMANISTIČKE ZNANOSTI
ODSJEK ZA POVIJEST

ANITA PETROVIĆ

**BORBA ZA INVESTITURU KAO
VRUHUNAC BORBE IZMEĐU
SVJETOVNE I CRKVENE VLASTI**

Završni rad

Pula, rujan 2015.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE
ODJEL ZA HUMANISTIČKE ZNANOSTI
ODSJEK ZA POVIJEST

ANITA PETROVIĆ

**BORBA ZA INVESTITURU KAO
VRUHUNAC BORBE IZMEĐU
SVJETOVNE I CRKVENE VLASTI**

Završni rad

JMBAG:0303036486, redovan student

Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij povijesti

Predmet: Uvod u srednji vijek

Mentor: doc. dr. sc. Maurizio Levak

Pula, rujan 2015.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Anita Petrović, kandidat za prvostupnika povijesti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica:

U Puli, rujan 2015.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Anita Petrović dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom *Borba za investituru kao vrhunac borbe između svjetovne i crkvene vlasti* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli 28.rujna 2015.

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	1
1. ŠTO JE TO INVESTITURA?.....	3
1.1 ODNOS CRKVE I NJEMAČKOG KRALJEVSTVA.....	4
2. VJERSKA OBNOVA KROZ KLINIJEVSKI REFORMNI POKRET	9
3. BORBA ZA INVESTITURU	12
4. WORMSKI KONKORDAT	17
4.1 SITUACIJA POSLIJE WORMSKOG KONKORDATA	18
ZAKLJUČAK	20
LITERATURA.....	21
SAŽETAK.....	22
SUMMARY	23

UVOD

Tijekom razvijenoga srednjeg vijeka razvila se Crkva posebnog identiteta koja je obilježila cijeli zapadni svijet. Nova zapadna Crkva težila je svjetovnoj moći i političkoj prevlasti, a istodobno je htjela zadržati redovničku tradiciju, odnosno duhovne i vjerske temelje Crkve.

Shodno tome, rađa se reformni pokret u Crkvi koji je ojačao do polovice 11. stoljeća. Bio je usmjeren prema duhovnoj pobožnosti, a s druge strane stvaranju neovisnih samostana odvojenih od državne vlasti.

U 10. stoljeću Crkva se sve više uklapala u feudalni sustav i značajan broj viših klerika gledao je samo kako će se sve više obogatiti i priskrbiti moć.¹ Unatoč tome postojao je i dalje velik broj ljudi u crkvenim redovima koji nisu zaboravili kršćanske ideale pa su prosvjedovali protiv takvog izopačenog stanja Crkve.

Reformatori su žestoko napadali problem simonije i nikolaitizma. Imali su predodžbe o tome kako je početna dogma Crkve jedino valjani trajni oblik i da će sve suprotno tome dovesti do propasti kršćanske religije. „Reformom iznutra“ do kraja 11. stoljeća Crkva je bila oslobođena utega iz prethodnih vremena, što joj je omogućilo da se okrene prema promicanju drugačijih ciljeva.² Tako reforma uskoro postaje crkveno-politička. Glavno očitovanje političkog aspekta bila je borba protiv svjetovne ili takozvane laičke investiture.

Uspostavom kršćanstva na Zapadu razvio se niz zemaljskih Crkava. U tim crkvama klerici su bili uključeni u pučki savez i prema pravima i prema dužnostima. Pristup redovničkom staležu odobravali su ili kralj ili zemaljski gospodari.³ Biskupska sjedišta nisu se dijelila po kanonskom pravu već je to pravo imao kralj. Kralj je uzeo za pravo i biranje biskupa po svojoj volji. Davanjem lena s područjima i pravima biskupi su postali dijelom carske vlasti. Ta isprepletenost svjetovne vlasti i duhovne službe dovela je do jednoga od najvećih sukoba između Carstva i Crkve, spora o investituri.

Car je priskrbio utjecaj na Crkvu imenovanjem biskupa i opata, primao je njihovu vazalnu prisegu i predavao im biskupski štap. Tako je crkveni izbor postao puka formalnost. Sasvim razumljivo, car je pokazao otpor nastojanju Crkve da mu uskrati ta prava jer bi se tako ograničio svjetovni utjecaj. Kada je Rim zabranio da crkvene dužnosti obavljaju laici, a kasnije i da biskupske službe dijele njemački kraljevi, to je dovelo ne samo do povreda

¹ Goldstein, Ivo; Grgin, Borislav, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, Zagreb, Novi Liber, 2006., str. 202.

² Isto, str. 204.

³ Tomašević, Nives, *Kronika kršćanstva*, Zagreb, Mozaik knjiga, 1998., str. 74.

povlastica kralja već i do prave unutarnjopolitičke borbe žestokih razmjera. Tijekom sukoba oko investiture i jedna i druga strana narušile su svoju kršćansku ideju koju su zastupale, zaslijepljene ambicijama za vlašću.

U ovom radu prikazat ću rad i vladavinu najvažnijih careva otonske i salijske dinastije, kao i najvažnije pape koji su djelovali u tom dobu. Prikazat ću koliko je investitura obilježila srednji vijek i što se točno nalazilo iza sasvim običnog spora oko investiture, koji je ostao zamaskiran kao crkveni problem, a iza kojeg je stajala prava politička igra oko prevlasti.

1. ŠTO JE TO INVESTITURA?

Po kanonskom pravu, investitura znači najprije samo upućivanje svećenika u neku službu.⁴ U Njemačkom Carstvu car biskupu, pomoću simbola – biskupskog štapa, dodjeljuje katedralu i pripadajuća dobra. Također car imenuje biskupske službe predajom biskupskog prstena. Na sličan način dijelile su se i carske opatije. Ta podjela svjetovnih feuda i duhovne službe, nakon čega slijedi crkveno posvećenje, označava se od kraja 10. stoljeća pojmom investitura.⁵ Još za vrijeme vladavine Otona Velikog imenovanje biskupa dovelo je do njihovog svjetovnog i crkvenog oblika, što je kasnije dovelo do najvećih sukoba u srednjem vijeku između te dvije struje.

⁴ Tomašević, *Kronika kršćanstva*, str. 123.

⁵ Na istom mjestu.

1.1. ODNOS CRKVE I NJEMAČKOG CARSTVA

Saska dinastija doživjela je vrhunac moći dolaskom Otona Velikog na prijestolje. Izgradio je snažnu kraljevsku vlast i time postavio temelje za unutrašnju obnovu.⁶ Od svog oca Henrika I. preuzeo je dobre temelje za obnovu, ali je i dalje postojala određena problematika oko plemstva i uspostave čvrste državne uprave. Nakon teške borbe polazi mu za rukom da slomi moć plemenskih vojvoda i na njihovo mjesto postavi svoje rođake. Kada je došlo do obiteljskih svađa shvatio je da se ne može osloniti na rođake i pokušao je preurediti Carstvo tako što je oslonac našao u biskupima. Još od doba Karla Velikog biskupi su bili odlučni pobornici državnog jedinstva.⁷ Biskupi su trebali državnu silu koja će ih braniti od koristoljubivog plemstva pa su se interesi poklopili. Crkvena dobra dolazila su od kraljevskih darovnica pa se nametnula misao da su biskupije i opatije zapravo kraljevski patronat i državna imovina i da treba dosljedno tome i postupati.⁸ Oton je tako nastojao povećati crkvene posjede i položaj biskupa dajući im kneževske povlastice i kraljevska prava. Prenosio je na njih grofovsku prava: davao im pravo suđenja, ubiranja carine, kovanja novca, imunitete. Tako je postavio temelje feudalne Crkve i duhovnih kneževina. Crkva je tim savezom dobila mogućnost svoga jačanja. Proširila je svoj utjecaj i stvorila kulturu religiozno-političkog karaktera. Bilo je mnogo biskupa koji su znali uskladiti svoj politički zadatak s religioznim dužnostima. Ni u jednom drugom razdoblju nije bilo toliko biskupa-svetaca kao u Otonovo vrijeme.⁹ U skladu s time, napredovala je kršćanska umjetnost i kultura. Uznapredovala je i gradnja crkava i izrada knjiga. Ipak ta Otonova crkvena politika nosila je sa sobom određenu opasnost. Opasnost reformatorskih zastupnika u Crkvi koji su se protivili sve većoj upletenosti Otona I. u Crkvu. Nije bezrazložna bila ta bojazan jer su kraljevi interesi za Crkvu sve više rasli pa se usvojilo pravo da kralj popunjava biskupske stolice i opatije. Kanonski izbor postao je samo formalnost. Kralj je birao kandidate, predavao im u znak dodjele biskupije biskupski štap, a kasnije, od vremena Henrika III., i biskupski prsten, a zauzvrat od biskupa primio podaničku zakletvu.¹⁰ U 10. stoljeću protiv toga se više nitko nije bunio, ali kada na scenu dolaze klinijevci sa svojim reformnim pokretom i probuđenim crkvenim duhom, počinje se kraljevo uplitanje doživljavati kao ograničavanje crkvene slobode. Tako će borba protiv laičke investiture postati glavni predmet borbe između Crkve i Carstva.

⁶ Franzen, August, *Pregled povijesti Crkve*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1996., str. 150.

⁷ Na istom mjestu.

⁸ Na istom mjestu.

⁹ Isto, str. 152.

¹⁰ Na istom mjestu.

Nakon Otonove pobjede nad Mađarima na Leškom polju 955. godine, počinje rast njegove moći i javlja se želja za carskom časti. Glavni cilj sada je bio obnova Zapadnog Carstva kakvo je bilo u doba Karla Velikoga. Odaziva se 951. godine na poziv udovice Lotara od Provanse, Adelaide, kojom se potom i oženio, da ju spasi od novog italskog kralja Berengara II. koji ju je prisiljavao da se uda za njegova sina.¹¹ Namjeravao je poći i u Rim po carsku čast, ali to tadašnje prilike nisu dopuštale. Novi poziv dolazi 960. godine iz Rima za novom Otonovom intervencijom. Prihvaća poziv i sljedeće godine ulazi u Italiju, gdje ga papa svečano prima zajedno s Adelaidom i već 962. godine ga kruni za cara u crkvi sv. Petra. Kada je Oton došao u Rim, položio je prisegu – *Iuramentum Ottonis*. Njome papi priznaje vlast u Rimu i obećava da će svakog sljedećeg kralja Italije obavezati na zaštitu Crkve. Također obećava zaštitu papi pred rimskim neprijateljima. Nije bio ni okrunjen, a već u povelji *Pactum Ottonianum* 13. veljače 962. potvrđuje karolinške darovnice crkvenoj državi i obećava daljnja talijanska područja koja će povećati crkvenu državu. Dobivši carsku krunu odmah je utvrdio svoju vlast u Rimu i osigurao si formalno pravo da može utjecati na izbor pape, što kasnije i čini. Međutim, tada dolazi do preokreta. Tadašnji papa Ivan XII. počinje pregovaranje s neprijateljima, što je razgnjevalo cara. On saziva sinodu od 50 biskupa, smjenjuje Ivana i bira čovjeka koji je imao bolje odnose s Carstvom. Postavlja predstojnika kancelarije Lava na mjesto pape. Lav VIII. je bio laik, a to što nije bio posvećen, nadoknađuje se u roku od tri dana. Svejedno se stvorio nered jer su Rimljani imenovali vlastitog kandidata. Oton dolazi po treći put u Rim, imenuje opet Lava i postavlja svog sina Otona II. za suvladara.

Otonova vizija Crkve, kakvu je stvorio, omogućila je čvrstu podršku njegovoj vlasti. Preuzeo je običaje Karla Velikoga da biskupe i opate imenuje na mjesta visokih carskih dužnosnika. Crkvi je povećao dobra, a zauzvrat tražio da biskupije i opatije brinu za vojne službe i održavanje kraljevskog dvora. Tako je Oton izgradio carstvo gdje je Crkva sila koja služi državi, a protiv vojvoda i grofova postavio obrambeni zid kojim sprječava njihove težnje prema središnjoj vlasti. U početku su odnosi Crkve i Otona bili skladni. Carsko pomazanje i krunidba nisu za njega bili obično sredstvo političke moći koje će ga dovesti do cilja, već prava posveta koja mu daje, tako reći, sakramentalni udio u svećeništvu Crkve.¹² Svaki put kada bi na sebe stavio carsku krunu, taj dan bi postio. Sklad je nestao kada su interesi postajali sve različitiji. Čim je papinstvo zadobilo na svom značenju nastat će sukobi, koji će kulminirati tek u sljedećem razdoblju.

¹¹ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 192. .

¹² Tomašević, *Kronika kršćanstva*, str. 12.

Naslijedio ga je njegov sin, Oton II. Nakon uspješnih ratova s Poljacima i francuskim kraljem Lotarom, krenuo je na svoj pohod u Italiju 980. godine. U Rimu je tada vladala plemićka obitelj Krescenciji, koja je za protupapu postavila svoga čovjeka, Bonifacija VII. Kada je Oton II. s vojskom došao u Rim, svrgnuo je Bonifacija i na mjesto pape postavio Benedikta VII., čovjeka koji je bio dostojan položaja i ujedno se čvrsto držao uz Otona.

Oton II. je umro u 28. godini života, a naslijedio ga je njegov sin Oton III., koji je imao svega tri godine. Otac je prije smrti uspio da ga u Veroni njemački i italski velikaši izaberu za kralja. Oton I. i Oton II. ostavili su papinstvo u rukama Rimljana, ali su tražili da papa pristane na lojalnost.¹³ Javljao se sve veći otpor Rimljana koji nisu htjeli kontrolu izvana. Kada je mladi kralj postao punoljetan pozabavio se problematikom izbora papa pa je odlučio da izbor ne padne ni na Rimljane ni Talijane. Svoga je bratića Brunu postavio kao papu Grgura V. koji ga je okrunio za cara, a nakon njegove smrti na papinsku stolicu došao je Otonov bivši učitelj Gerbert, uzevši ime Silvestar II. Tako je Oton III. osigurao sebi čvrst položaj u državi utječući na izbor papinstva. Unatrag 250 godina samo dvojica papa nisu bili rođeni u Rimu ili u bližoj okolini grada, a nakon toga su birani iz svih dijelova kršćanskog svijeta.¹⁴ Tako se papinstvo oslobodilo utjecaja rimskoga plemstva, a sljedeći nasljednici su stvorili temelje za pravu reformu u Crkvi. Oton III. smjestio je dvor u Aventinu sa željom da učini Rim svojom prijestolnicom. Htio je zajedno s papom vladati zapadnim kršćanskim svijetom. Sve jače reforme činile su njegovu vladavinu snažnijom i utjecajnijom u Crkvi. No, Rimljani su se pobunili i protjerali ga. Dok je zajedno s papom Silvestrom II. čekao njemačku pomoć, umro je od malarije u 22. godini života. Izbila je pobuna u Italiji jer su njemački knezovi htjeli izabrati kralja po svojoj želji. Izabran je bavarski vojvoda Henrik, direktni potomak Otona Velikog. Bio je to posljednji car saskog carskog roda.¹⁵ On je pokušavao ponovno učvrstiti Carstvo koje je tada bilo u rasulu. U kratkom roku uspio je vratiti Carstvo na noge i uspostaviti moć i utjecaj, što govori o njegovoj sposobnosti i energičnosti. U Rim ulazi 1014. godine, gdje ga papa Benedikt VII. kruni za cara. Životna veza Crkve i države dovela je do snažnog stapanja religije i politike u Njemačkoj.¹⁶ Takvim načinom života, širenje i poštivanje vjere postalo je jedan od najvažnijih državnih zadataka. Svoju politiku je Henrik II. izgrađivao na svom sakralnom kraljevskom pravu u koje je istinski vjerovao kada je na njemačke biskupske stolice postavljao ljude od povjerenja, koji bi mu bili pouzdan oslonac u upravi. S crkvenom imovinom postupao je tako da je uzimao bogatijima i dijelio

¹³ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 192.

¹⁴ Isto, str. 196.

¹⁵ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, str. 147.

¹⁶ Na istom mjestu.

siromašnima. Istinski je bio zainteresiran za reformu Crkve na dobrobit društva, ne znajući pri tome da daje moć reformnoj Crkvi da se okrene protiv Carstva. Kako u svom braku zbog bolesti nije imao djece, vlast je nakon njegove smrti prešla na vojvodu Frankonije Konrada i tako je započela vlast Salijske dinastije. Legende govore kako je razlog njegovog braka bez djece bila upravo ta njegova povezanost s religijom i želja da mu brak bude sličan Josipovom, ali, naravno, istina ne leži u tome.

Konrad II. bio je praunuk Otona Velikog, ali po ženskoj liniji. Okrunjen je 1027. godine za cara, a njegov način vladavine tekao je istim tokom kao i njegovih prethodnika. Nastavio je dosljedno djelovanje religijsko-političke vlasti. Pridonio je utemeljivanju samostana i katedrala, a mnogi ga u zabludi zbog njegove crkveno-državne politike i popunjavanja biskupija povezuju sa simonijom. Unatoč takvim optužbama, nema sumnje kako je Konrad uvelike pridonio reformi samostana.

Naslijedio ga je sin Henrik III., za čije je vladavine Carstvo doživjelo vrhunac. On je davao posebno obilježje religiozno-političkom životu dijeljenjem investiture prstenom i štapom.

To pravo kraljevske investiture davalo je Henriku III. mogućnost da se pojavljuje kao duhovni i svjetovni vladar koji zastupa Krista na zemlji. On sebe naziva *rex et sacerdos vicarius Christi* – kralj i svećenik, Kristov zamjenik.¹⁷ Tako je to miješanje crkvenih i svjetovnih službi dovelo do sukoba oko investiture. Bio je religiozan i zalagao se za crkvenu reformu i obnovu redova. Svome sinu Henriku IV. uzeo je klinijevskog opata Huga za krsnog kuma. Njegova energičnost uvelike je pomogla ostvarenju crkvene reforme.

U Rimu je i dalje trajala borba između vladajućih obitelji Krescencija i Tuskulana. Tuskulani za papu biraju Benedikta IX., koji se u povijesti spominje kao čovjek sumnjivog morala. Kao odgovor na to, Krescenciji za protupapu biraju Silvestra III. Benedikt, svrgnuvši ga s papinske stolice, prodaje svoje mjesto Ivanu Gracijanu, poznatom kasnije po imenu Grgur VI. Kako se kasnije Benedikt ipak vratio u Rim, nastala je situacija u kojoj se trojica papa bori za vlast.

Henrik tada krene u Rim i održi sinode u Sutriju i Rimu, na kojima svrgne svu trojicu papa i postavi za papu biskupa Suidgera Bamberškog. Papa uzme ime Klement II. i tako je sljedeće pape car predlagao. Takvo uplitanje u izbor pape govori o tadašnjoj moći cara koji se poistovjećivao s gospodarem Crkve. Sinoda u Sutriju označila je vrhunac i ujedno prekretnicu carske moći u Crkvi.¹⁸ Crkva je sada došla u upitan položaj svoje samostalnosti.

¹⁷ Tomašević, *Kronika kršćanstva*, str. 123.

¹⁸ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, str. 149.

Obnovljeno papinstvo nije htjelo i moglo prihvatiti prevlast Carstva u kršćanskom svijetu. Moralo je sastaviti novi plan i stav kojim bi se okrenulo svijetu i oslobodilo carske vlasti.

Plan se uklopio u crkveni reformni pokret koji je svoj začetak prvotno našao u vraćanju duhovnog redovničkog života. Do preokreta je došlo kada je uključen politički i kulturni aspekt. Težili su stvaranju novog odnosa između države i Crkve. Posebno je reformni pokret zaoštrio situaciju kada se zalagao za ukidanje laičke investiture, dakle prakse da crkvene službenike imenuju svjetovni.

2. VJERSKA OBNOVA KROZ KLINIJEVSKI REFORMNI POKRET

U 10. stoljeću postalo je uobičajeno kupovati duhovne službe. Postoji povelja iz tog doba koja govori o talijanskim biskupima koji su kupili svoje službe. Isto tako javio se i problem nikolaitizma, odnosno ženidbe svećenika. Kroničar navodi kako su u Milanu svi svećenici i đakoni imali žene. Kada je ćudoređe Crkve konačno bilo oskvrnjeno, došlo je do vjerske obnove koju su pokrenuli reformisti iz samostana. Htjeli su vratiti prvotno stanje Crkve odnosno njeno duhovno stanje staviti na prvo mjesto. Uvesti disciplinu među crkvene ljude, a nakon toga uvesti disciplinu i među laike. Na političkoj se razini to očitovalo u borbi za ukidanje svjetovnjačke ili laičke investiture.

Crkveni službenici smatrali su kako nitko iz redova svjetovnjaka ne smije imati pravo izbora crkvenih službenika. Smatrali su da se svjetovna vlast ne smije miješati u crkvene poslove jer je car samo osoba koja služi papinstvu, a papinstvo je predviđeno da vodi kršćanski Zapad. Carstvo je pružilo otpor takvom načinu razmišljanja, što je dovelo do jednog od najvećih sukoba u srednjem vijeku,

Pokret počinje u samostanima i u početku nema nikakve crkvenopolitičke ciljeve, izuzev nastojanja da se svi samostani oslobode nadzora mjesnih biskupa i podvrgnu neposredno papi.¹⁹ Središte reforme bilo je u samostanima zbog moralnijeg života u njima. Tamo su se okupljali redovnici koji nisu mogli dostići visoke položaje u društvu, stoga je logično da se reformni pokret u 10. stoljeću rađao u samostanima, a ne u svećeničkim krugovima.²⁰ Godine 910. Vilim, vojvoda od Akvitanije, utemeljuje samostan u Clunyju, koji je bio izravno podvrgnut papi. Razlog tome bio je u želji da nitko od krupnih feudalaca ne iskaže pretenziju nad samostanom. Kao početnu dogmu reformisti ističu potrebu za intelektualnim i vjerskim aktivnostima, a ne fizičkim radom i patnjom. Tražila se stroga disciplina i poštivanje moralnih standarda. Svaki monah koji je pristao biti pripadnik samostanske zajednice morao se zavjetovati na vjernost gdje god da se nalazio u Europi. Glavni cilj pokreta bio je povratak na prvobitno stanje; milosrđe, molitva, hvala Bogu u službi svećenstva, odnosno kršćanski život koji bi trebao biti uzor drugima. Cluny je ubrzo postao samostan na koji se trebalo ugledati.²¹ Osnivani su i drugi samostani, koji su podvrgavani Clunyju. Opat tih samostana jednostavno su postali priori koje je postavljao opat Clunyja i bili su podvrgnuti općim pravilima kakva su

¹⁹ Tomašević, *Kronika kršćanstva*, str. 120.

²⁰ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 202.

²¹ Na istom mjestu.

vladala u klinijevskom samostanu.²² Kako je vrijeme teklo, sve više samostana počelo se baviti moralnim pitanjima i preuređenjima crkvenog života, odnosno života svećenstva. Osnivali su se brojni samostani u Francuskoj, Njemačkoj, Španjolskoj, Italiji i drugim zemljama. Smatra se da je na vrhuncu reformnog pokreta Clunyju bilo podvrgnuto 200 samostana.²³ Cluny svoj sjajni uspon i nadasve snažni utjecaj od 10. do 12. stoljeća zahvaljuje svojoj unutrašnjoj čvrstoći i dinamici.²⁴

Bili su šutljivi, povučeni, vjerni bogoslužju i odani redovnici s molitvama za cijeli zapadni svijet. Kao najviša zapovijed određuje se stara benediktinska trijada šutnje, molitve i rada.²⁵ Smjeli su se tijekom dana sporazumijevati jedino jezikom znakova. Svakodnevno su ustajali u jedan sat i četrdeset pet minuta sa svojih ležaja. Nakon toga kreće dnevno bogoslužje, odnosno čitanje liturgija. Dnevna norma je bila šest do sedam sati molitve. Mnogi posjetitelji osjećali su divljenje prema njima zbog sjajnih liturgija i arhitektonskog umijeća. Što se tiče obroka, zimi su jeli samo jedan obrok i to oko tri sata poslijepodne, a ljeti još jedan obrok koji dolazi oko šest sati. Meso se nije jelo, samo povrće. No nije toliko to strogo pravilo pokrenulo reformni pokret koji je preokrenuo čitavi Zapad. Radilo se o duhu Crkve koja se htjela vratiti prvotnom stanju duhovnog iskrenog života. Međutim, jačanje gospodarstva osigurava monaškoj zajednici političku neovisnost i tako je reforma postala crkvenopolitička. Najviše su osuđivali nikolaitizam i simoniju, odnosno kupovanje duhovnih službi. Čak se i papinska služba prodavala u to vrijeme. Cluny se tada oštro okreće protiv laičke investiture. Svaki svjetovni gospodar mogao je kupiti duhovni naslov i imenovati biskupa kojeg on želi. Za reformatore bio je to znak propadanja Crkve. Oni su težili strogoj disciplini u skladu duhovnog života. Pritom je zapadno redovništvo, za razliku od mistički usmjerenog istočnog monaštva, uvijek snažnije težilo tome da bude suodgovorno za sav kršćanski svijet.²⁶ Tako se može objasniti zašto klinijevski pokret nije ostao samo redovnička pojava. Potporu toj reformi pružili su kneževi u Njemačkoj ne znajući kakve posljedice mogu proizaći iz toga. Vladavina njemačkih kraljeva bila je baš ono protiv čega su se klinijevci borili, a nasuprot tome, Henrik II. i Henrik III. bili su jedni od vodećih ljudi koji su podržavali pokret, ne znajući da će ih to dovesti do jednog od najvećih sporova.

²² Isto, str. 203.

²³ Na istom mjestu.

²⁴ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, str. 150.

²⁵ Tomašević, *Kronika kršćanstva*, str. 120.

²⁶ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, str. 150.

Samostan je postao središte duhovnog života i kolijevka europske kulturne povijesti. U svim samostanima nastajale su pisarnice u kojima su se čuvala i prepisivala brojna povijesna djela, a ne samo Biblija. Ponajviše su to bila antička djela. Sva latinska književnost zahvaljujući njima postala je dostupna širom Zapada. Glazba se također njegovala i razvijala, Tako se razvijaju prve dvoglasne skladbe u kojima se melodiji korala dodaje drugi glas *organum* i grade se prve male orgulje.²⁷

Od samostanske, klinijevske reforme razlikuje se gregorijanska sa svojim crkvenopolitičkim usmjerenjem. Jedna i druga izvire iz pojma *libertas Ecclesiae*, koji je označavao neovisnost od svjetovne vlasti.²⁸ Grgur VII., po kojem je reforma nazvana, borio se protiv načina na koji su kraljevi, knezovi i velikaši dijelili biskupije i opatije, a osuđivala se i pojava simonije i nikolaitizma. Pokret je tražio slobodu crkvenog izbornog prava i samostalnost područja na kojem se obavljaju religiozno-crkveni zadaci. Tražio je priznanje prava Crkvi da bi ona to mogla nesmetano izvršavati. Za razliku od klinijevaca, koji su budili svijest o dostojanstvu i samostalnosti Crkve i duhovnog života, grgurovci su smatrali da je politički poredak izokrenut i da ga treba ispraviti. Smatrali su da predodžba o tome kako kršćanstvo trebaju voditi dva poglavara nije valjana i da više ne stoji. Tadašnja pogodna situacija omogućila je papi oslobođenje od vladarskog pokroviteljstva. Jedino je još bilo potrebno proširiti tu slobodu na cijelo tijelo Crkve, što je bio i program papa grgurovske reforme.²⁹

²⁷ Tomašević, *Kronika kršćanstva*, str. 120.

²⁸ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, str. 152.

²⁹ Orlandis, José, *Povijest kršćanstva*, Split, Verbum, 2004., str. 78.

3. BORBA ZA INVESTITURU

Nakon crkvenog raskola s Carigradom i stvaranja Rimske ili Zapadne crkve, za nju je najvažniji zadatak bio osloboditi se kontrole Carstva.³⁰ Na vrhu su stajala dva autoriteta: papa – nositelj duhovne, i car – nositelj ovozemaljske vlasti. Njihova je zadaća bila da vode kršćanski svijet prema zajedničkom cilju. Međutim, kršćanstvo nije uspjelo zaživjeti kao istinska nadnacionalna zajednica.

Car je pazio na to da izbori za papu budu u skladu s njegovim odlukama, a papa je htio riješiti se upravo tih odluka. Svađe i sukobi bi nastajali kada bi jedna od tih strana htjela prisvojiti cijelu vlast u kršćanskom svijetu.³¹ U pozadini napora oko obnove poduzimanih za papâ nakon Stjepana IX. stajao je jedan od najizvršnijih ljudi u povijesti Crkve, redovnik Hildebrand, rođen oko 1021. godine. 1059. godine postaje rimski arhidakon u službi pape Grgura VI. Grgur VI., optužen za simoniju, biva protjeran u Njemačku te Hildebrand kreće za njim. Nakon toga vraća se u Rim kao savjetnik pape Lava IX. te je nakon toga i sam izabran za papu 1073. godine. Uzeo je ime Grgur VII. Grgurovo shvaćanje obnove bilo je kroz neovisnost pape prema caru. O tome govori i u svome najvažnijem djelu *Dictatus papae*.

U *Dictatus papae* iz 1075. Grgur VII. zahtijeva univerzalno vodstvo pape i Crkve:

„1. Rimsku je crkvu osnovao Gospodin.

2. Samo rimski biskup smije se nazivati svekolikim biskupom.

3. Samo on može razrješivati biskupe ili ih ponovno primati u zajednicu Crkve (...).

8. Samo on se smije služiti carskim insignijama.

9. Svi kneževi moraju ljubiti papine noge (...).

12. Njemu je dopušteno smjenjivati careve.

13. Njemu je dopušteno, ako potreba na to prisiljava, premještati biskupe iz jednoga sjedišta u drugo (...).

18. Njegovu izjavu ne smije nitko osporavati, a on sam smije odbacivati sudove ostalih.

³⁰ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 238.

³¹ Isto, str. 77.

22. Rimska crkva nije nikada pogriješila i po svjedočanstvu Pisma nikada neće zapasti u bludnju (...).

26. Nitko se ne smije smatrati katolikom ako nije suglasan s Katoličkom crkvom (...).³²

Geslo mu je bilo „sloboda Crkve“, što znači da je papa vrhovni poglavar i na osnovi svoje duhovne vlasti on stoji iznad kraljeva i careva i može ih svrgnuti ako to smatra potrebnim.

Prerana smrt Henrika III. omogućila je papi pogodnu situaciju za razvijanje daljnjih planova. Crkva iskorištava priliku tadašnje političke situacije u Europi i usmjerava svoje težnje na najvišu moguću vlast u državi. Opće je poznata strašna nepromišljenost kojom su se te dvije sile međusobno uništavale, ne postigavši nikakav drugi cilj osim uništenih zajedničkih ideala kršćanskog jedinstva, koje su obje svojatale.³³ Tako nastaje pitanje o investituri koje je dovelo do sukoba papinstva i Carstva, odnosno pape Grgura VII. i cara Henrika IV.

Kada se na prijestolju našao Henrik IV., zatekle su ga sve nedaće oko jačanja središnje vlasti. Postao je kralj Njemačke 1056., kada je imao samo šest godina. Kako je bio maloljetan, vlast je preuzela njegova majka. To je iskoristilo plemstvo, koje se pobunilo protiv njene vladavine i tako uzdrimalo središnju vlast. 1084. Henrik IV. postaje carem Svetog Rimskog Carstva. Stupivši na vlast, odlučuje se na obnavljanje središnje vlasti. Domenu i prihode pronašao je u južnoj Saskoj, s njezinim bogatim rudnicima srebra, a u upravi je sve više koristio usluge takozvanih ministerijala, sloja koji predstavlja njemačku posebnost; bio je to sloj neslobodnih ljudi u važnoj upravnoj službi na pojedinom posjedu.³⁴ Henrikova vladavina obilježena je sukobima, prvo s plemićima unutar njegova kraljevstva, koji su naslijedili titulu i zemljišta. Usred borbe s plemstvom, započeo je sukob s još većom i moćnijom figurom, papom.

Kako se car našao u sukobu s plemstvom, obraća se papi za pomoć, ali ga Crkva pri tome odbija. Nije im išlo u korist da pomažu svjetovnoj vlasti u učvršćivanju središnje institucije. Razlog je također ležao u tome što je sam papa bio jedan od najvećih reformatora toga doba, već spomenuti Grgur VII.

Za Grgura i njegove pristaše bilo je neprihvatljivo da neki laik dijeli crkvenu službu. Problem je bio taj što je svoju ulogu odigrao i feudalni sustav. Car je s druge strane smatrao da ima ovlasti nad biranjem crkvenih službi jer su se još u doba Otona I. javni položaji i vlastelinska prava dijelili crkvenim službenicima. Tako je nastajao spoj duhovne službe sa svjetovnom. Ta

³² Tomašević, *Kronika kršćanstva*, str. 139.

³³ Noël, Jean-François, *Sveto Rimsko Carstvo*, Zagreb, Barbat, 1998., str. 32.

³⁴ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 239.

dvostruka uloga koju su imali biskupi i opati u Njemačkoj objašnjava interes careva da zadrže investituru visokih crkvenih položaja, tako značajnih za razvoj Carstva.³⁵ Uskoro je borba za investituru dala povod da te načelne suprotnosti između papinstva i Carstva dovedu do odlučnog obračuna.³⁶ Mladi kralj Henrik IV. je i dalje uživao pravo biranja milanskog biskupa protivno papinoj zabrani. Na korizmenoj rimskoj sinodi 1075. godine Grgur zabrani svjetovnu investituru i zaprijeti caru izopćenjem i oduzimanjem svih prava. To je značilo otkazivanje otonskog sustava carske Crkve.³⁷ Henrik, koji nije pokazao zabrinutost za papinu prijetnju, 1076. okreće državne biskupe protiv pape i oni proglašavaju Grgura VII. svrgnutim. Tako je počelo međusobno smjenjivanje na koje su obojica gnjevno reagirali. Na sinodi u Wormsu 1076. Henrik je uza sebe imao 24 njemu odana biskupa. Grgur VII. odmah reagira izopćavanjem Henrika i razrješava njegove podanike vjernosti. Papa je polako imao sve više pristaša koji su odbili pomoć Henriku sa željom da ga maknu s vlasti. Kako se Henrik IV. našao sam u toj borbi, poraz je bio neizbježan. Sazvan je sabor na kojem su ga pobjednici odlučili smijeniti ako se u roku od godinu dana ne ispriča papi, odnosno ako papa ne povuče izopćenje. Morao se uz to obvezati na punu poslušnost i pokornost papi Grguru. Henrik, koji nije imao izbora, popustio je tom pritisku i 1077. krenuo na svoj pokornički pohod papi. Pravo poniženje za svakog cara je upravo pokajanje za svoja djela, ali bio je to jedini izlaz za Henrika. Uvidio je Henrik taktiku igre jer papa, iako ostaje vođa zapadnog svijeta, može spriječiti njegovo smjenjivanje, a kada bude povratio vlast, lako će okrenuti situaciju u svoju korist. Henrik sada kreće prema Italiji, a Grgur, saznajući za to, sakriva se u utvrdi Canossa, u kojoj je obitavao bojeći se napada. Međutim, situacija je bila upravo suprotna. U pokorničkoj odjeći, Henrik IV. triput dolazi pasti na koljena (26./27./28. siječnja 1077.) pred dvorac u Canossi moleći za oprost koji će mu biti podijeljen tek trećeg dana.³⁸ Grgur ga ipak prima i oprašta mu grijeh, razriješivši ga izopćenja. U Grguru VII. čovjek i političar dobro je uočio da je riječ samo o manevru, ali svećenik ne može ne oprostiti; riječ je o svetosti sakramenta pomirenja, o duhovnoj neovisnosti onoga koji oprašta.³⁹ Papa, iako moralni pobjednik, odnosi sa sobom Pirovu pobjedu, jer je politički pobjednik ipak bio Henrik IV. koji se oslobodio izopćenja, vratio na prijestolje i obnovio svoju središnju vlast i moć. Grgur se, oprostivši Henriku, našao u nezgodnoj situaciji sa svojim pristašama koje su mu zamjerale taj oprost. Osjećali su se izdanima. Kako god, imala je i ta moralna pobjeda pape veliku ulogu u nastavku priče. Svaki sljedeći car teško se mogao boriti s papinstvom zbog njemačkih

³⁵ Orlandis, *Povijest kršćanstva*, str. 78.

³⁶ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, str. 154.

³⁷ Tomašević, *Kronika kršćanstva*, Zagreb, str. 138.

³⁸ Noël, *Sveto Rimsko Carstvo*, str. 33.

³⁹ Bedouelle, Guy, *Ilustrirana povijest Crkve – Veliki izazovi*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2004., str. 60.

velikaša koji bi stali u papinu obranu. Henrik se sada našao u teškoj situaciji jer je bio suočen s protucarom Rudolfom Švapskim, izabranim od strane njemačkih kneževa. Nakon toga u Njemačkoj izbija građanski rat u kojem su se miješali politički i vjerski aspekti. Nakon Henrikovog jačanja i ponovnog izopćenja 1080. pristaše su ovaj put odlučile prijeći na oporbenu stranu i poduprijeti Henrika IV. On te iste godine imenuje ravenkog nadbiskupa protupapom Klementom III.⁴⁰ Henrik sada kreće sa svojim postrojbama na Rim, gdje doživljava najveći trijumf i Klement III. ga kruni za cara na Uskrs 1084. godine. Grgur VII. 1085. godine bježi u Salerno, gdje je i preminuo u progonstvu. Kako je car jačao, svakako je plemstvo uvidjelo da ipak ne želi pružiti potporu caru u svrhu njegovog jačanja pa se ponovno iz svojih interesa našlo na strani carevih protivnika. Slabost Henrikove vladavine bila je u tom da je previše ovisila o teritorijalnim kneževima koji su formalno bili samo kraljevi službenici, a u praksi nasljedni kneževi na svojim područjima. S vremenom Henrik se suočio s još jednim sukobom, ali ovog puta unutar svoje obitelji. 1093. njegov sin se pobunio protiv njega. Koliko god on suzbijao takve napade, netrpeljivost između te dvije strane je sve više jačala, tako da je na kraju kulminirala carevom abdikacijom. Na to ga je natjerao njegov sin i nasljednik Henrik V. Stari je car ubrzo i preminuo, ali mu ni mrtvome nisu dali mira s obzirom na to da je umro izopćen, tako da mu je tijelo premještanu sve dok ga Henrik V. nije dao svečano pokopati.⁴¹ Čini se da je gregorijanska reafirmacija duhovne vlasti, teoretizirana pod imenom teorije „dvaju mačeva“ u službi „teokracije“, doživjela neuspjeh.⁴² Ipak, Grgur nekoliko desetaka godina kasnije ostvaruje svoju posmrtnu pobjedu. Nasljednici Henrika IV. i Grgura VII. nisu bili toliko oštri i uspjeli su se dogovoriti.

Njemačko Carstvo, koje se našlo u situaciji propadanja, preuzeo je Henrik V., koji je odlučio provesti obrnutu politiku od svog prethodnika. Za razliku od prijašnjih careva, odlučio je težište vladarske djelatnosti pomaknuti k Crkvi, poglavito prema papi.⁴³ U doba Henrika V. kancelarija je za njemačkog kralja počela koristiti naziv *rex Romanorum* čak i prije rimskog krunjenja jer je trebao prihvatiti carsko ime.⁴⁴ Došao je u Italiju 1111. godine, gdje se okrunio za cara i nametnuo vlast papi i kardinalima. Tadašnji papa Paskal II. odbacuje takav način vlasti i društvenog poretka. Paskal II. bio je odlučan nastavljati reformskih nastojanja i gorljivi branitelj povlastica Rimokatoličke crkve na koje je ona polagala pravo kao nasljedništvo Petrovih namjesnika. Svade i nesporazumi su trajali do 1122. godine, kada su papa Kalist II. i

⁴⁰ Tomašević, *Kronika kršćanstva*, str.138.

⁴¹ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 241

⁴² Na istom mjestu,

⁴³ Na istom mjestu.

⁴⁴ Cravetto, Enrico, ur.; Goldstein, Ivo, ur., *Povijest 6 – Rani i razvijeni srednji vijek*, Zagreb, Europapress holding, 2007., str. 233.

Henrik V. sklopili takozvani Wormski konkordat. Njime se car odriče investiture znakovima crkvene vlasti, prstenom i štapom. U Italiji i Burgundiji car se nije mogao miješati u izbor prelata, dok se to u Njemačkoj obavljalo uz nazočnost cara ili njegova zastupnika. Unatoč takvim odredbama carevi više nisu mogli povratiti moć kakvu su imali za vrijeme otonovske dinastije.⁴⁵

⁴⁵ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 242.

4. WORMSKI KONKORDAT

Sklopili su ga papa Kalist II. i car Henrik V. dvadeset trećeg rujna 1122. godine, a naziva se još i *Pactum Calixtinum*. Nakon četrnaestodnevnih teških vijećanja dogovorilo se povjerenstvo njemačkih kneževa, koji su pregovarali po nalogu cara Henrika V., i triju kardinala koje poslao papa Kalist II., o kompromisu u sporu oko imenovanja biskupa i opata na njihovu dužnost.⁴⁶ Time privremeno završava pedesetogodišnji sukob. Na ravnici Lobwisen kod Wormsa svečano je pred mnoštvom ljudi objavljen konkordat. Njime je odlučeno da se biskupi biraju kanonskim izborom od strane crkvene investiture dodjelom prstena i štapa, znakovima duhovne vlasti. Konkordat se sastoji od dviju povelja. „Henrik odustaje u korist Boga i Svete rimske crkve od svake investiture s prstenom i štapom te dopušta u svim Crkvama kanonski izbor i slobodno posvećenje“.⁴⁷ Ovim konkordatom Henrik je obećao vraćanje svih crkvenih dobara koja su bila oduzeta tijekom spora između pape i cara. Papa Kalist pristaje da se biranje biskupa i opata bira u nazočnosti kralja ili njegovog opunomoćenika. I bez pravne odredbe, on praktički može utjecati na izbor unaprijed.⁴⁸ Radilo se o tome da je car u Njemačkoj mogao dodijeliti investituru prije posvete biskupa, dok u Italiji i Burgundiji tek nakon biskupske posvete.

Zahtjevi Grgura VII. nisu se potpuno ostvarili, ali je prevlast njemačkog kralja slomljena. Konkretno rješenje ovog problema između Crkve i Carstva nije pronađeno. Feudalna povezanost državne Crkve s državom postojala je za čitavog srednjeg vijeka i dalje, sve do Francuske revolucije i velike sekularizacije, a time su ostale i dodirne točke i prostor za nove obračune i borbe.⁴⁹

⁴⁶ Tomašević, *Kronika kršćanstva*, str. 149.

⁴⁷ Isto, str. 148.

⁴⁸ Isto, str. 149.

⁴⁹ Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, str. 156.

4.1 SITUACIJA POSLIJE WORMSKOG KONKORDATA

Ovo privremeno rješenje nije donijelo nikakav poseban novitet. Sukob se i dalje nastavio, uz daljnje međusobne pretenzije za vlašću. Ono što je donio sa sobom bilo je novo jedino za Njemačko Carstvo, koje više nije moglo povratiti moć nad papinstvom kakvu je imalo prije.

Kada Henrik V. umire, za sobom ne ostavlja nijednog muškog nasljednika pa su šanse za prijestolje imala dvojica njegovih nećaka, kneževi Švapske i Frankonije, iz dinastije Hohenstaufen. Sada se javlja otpor papinstva i njegovih pristaša koji biraju protucara Lotara II., kneza Saske. To dovodi do novog sukoba sa Hohenstaufovcima pa se javljaju dvije struje: *gvelfi*, papine pristaše i *gibelini*, pristaše Carstva. Lotar nije bio u mogućnosti zbog stalne borbe i previranja učvrstiti vlast, tako da je nakon njegove smrti izabran Konrad III. iz dinastije Hohenstaufen. Iako su mu prijestolje pokušali osporiti, on je uspio učvrstiti svoju obitelj na prijestolju i uvećati vladarske posjede te je omogućio da ga bez većih problema naslijedi Fridrik I. Barbarossa. Fridrikova majka bila je *gvelf*, pa je postojala mogućnost mira i pomirenja s papinstvom. U početku je tako i bilo, ali stvari su se brzo preokrenule. Fridrik je htio da se ponovo razvije carska svjetovna vlast. Svoga protivnika pronašao je u papi Aleksandru III. Tako je i između Hohenstaufovca Fridrika I. Barbarosse i Aleksandra III. dvadeset godina bjescila ogorčena borba.⁵⁰ Prepoznali su jedan u drugome opasnost surađivanja, zbog međusobne kontrole jedne vlasti nad drugom.

Kada Rim zahvaća buna protiv papinstva, Fridrik dolazi intervenirati sa željom da podvlasti sjevernotalijanske gradove. 1154. kruni se za kralja Italije u Paviji i slama otpor nekolicine sjevernotalijanskih gradova.⁵¹ Kada je došao pred Rim, okrunjen je za cara od strane pape Hadrijana IV. Car nakon toga napušta grad i obećava višegodišnju neovisnost. Tada se odnosi počinju narušavati.

Sve veća politička važnost Milana i carsko uplitanje u tamošnju politiku doveli su do sukoba između suprotstavljenih strana. Car je tamo uveo nove carske dužnosnike, *podestate*, koji su bili nepristrani u politički sukobima i morali su biti došljaci. To je izazvalo lavinu otpora gradova koji nisu željeli predstavnika strane vlasti, već neovisnog upravitelja. Tadašnjeg papu Aleksandra III. takva situacija potaknula je na savezništvo s talijanskim komunama.

Kako su sukobi krenuli, Fridrik je imenovao protupapu, kojeg je priznao samo mali broj kardinala. U to vrijeme morao se baviti sređivanjem unutarnjeg stanja u državi zbog

⁵⁰ Tomašević, *Kronika kršćanstva*, str. 148.

⁵¹ Goldstein, Grgin, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, str. 243.

teritorijalnih kneževa. 1167. stvara se Lombardska liga kao odgovor caru. Središte Lige bilo je u Alessandriji, nazvanim u čast pape Aleksandra III. Fridrik I. kreće u Italiju slomiti otpor, ali njegov pohod rezultira padom pa tako sklapa sporazum u Veneciji sa svojim protivnicima i 1177. ipak priznaje Aleksandra kao pravovaljanog papu, a papa ga razrješuje izopćenja i to se smatra presudnom pobjedom papinstva. Četiri carska protupape te krvoproliće i ratovi značajke su tog nesretnog obračuna.⁵² Kršćanskom svijetu donijelo je to mnogo nevolje i muke. Postupnim razlikovanjem između duhovnoga i svjetovnoga utiralo se put odvajanju Crkve od države.⁵³

Propadanjem dinastije Hohenstaufen Carstvo je gubilo središnju vlast. Takvu slabost je iskoristilo papinstvo za nametanje svoje vlasti svjetovnjacima.

⁵² Franzen, *Pregled povijesti Crkve*, str. 158.

⁵³ Tomašević, *Kronika kršćanstva*, str. 129.

ZAKLJUČAK

Citat iz Lukina evanđelja navodi „evo ovdje dva mača“ (Lk, 22, 38) što zaključuje kako je Krist prevideo dvije vlasti, što ih simboliziraju dva mača, za vladanje svijetom, jednu svjetovnu, a drugu duhovnu.⁵⁴ S današnjeg stajališta, pri sukobu između Grgura VII. i Henrika IV. jednostavno je riječ o borbi za vlast. Svjetovnom vođi možemo oprostiti ambicije za vlašću, ali za papine ambicije nema mnogo razumijevanja. Teško je danas dati konkretno razmišljanje i odgovor. Nama u današnjem vremenu mnogi postupci srednjovjekovnih ljudi nisu shvatljivi ni prihvatljivi, ali moramo imati na umu da situaciju treba gledati kroz prizmu srednjega vijeka i onoga što je njima predstavljalo tad u to doba.

Crkva se povodila za tom tobože Kristovom izjavom o dva mača, a uzmemo li u obzir da Krist predstavlja gospodara kršćanstva, možemo zaključiti kako su opravdano smatrali da je taj svjetovni mač samo posuđen u ruke države koja je podložna papi kao Božjem predstavniku na zemlji. Takvo shvaćanje dovodi do neizbježnog sukoba s Carstvom.

Nakon takve borbe za investituru, odnosno za to tko će preuzeti vlast u društvenoj hijerarhiji, je li se državi isplatilo ići u sukob s Crkvom?

Zaključak možemo izvesti polazeći od toga da je Grgur VII. sebe kao smatrao Petrovim nasljednikom. Budući da je Petra uzvisio sam Krist, Grgur se poistovjetio s Petrom i za sebe govorio da je nepogrešiv. To je naglasio i u svom djelu *Dictatus papae*. Svaki sukob s takvom silom rezultiralo bi porazom. Kao duhovni mač pape bi koristili izopćenje i to bi se smatralo opravdanim.

Nije ovdje bilo pitanje samo svjetovnjačke investiture, već nastojanje da svjetovnjaci više nemaju nikakvu ulogu u crkvenom životu. Uz to je zahtijevano da papa bude na vrhu društvenog poretka. U ono vrijeme rašireno vjerovanje u vjerodostojnost Konstantinove darovnice, koja je papi dodijelila ovozemaljske ovlasti nas zapadnim svijetom, jačalo je tu grgurovsku težnju za papinskim prvenstvom.⁵⁵ Crkva je preko reformi provodila svoj utjecaj i volju da bi konačno kršćanskom Zapadu dala sasvim novi oblik. Kasniji sukobi rezultirali su tragično za obje strane, ponajviše pridonoseći rušenju srednjovjekovnog kršćanskog sustava. Papinstvo je iskoristilo vladavinu slabih vladara kako bi konačno nametnulo prevlast nad svjetovnim vlastima, čime je pripremio teren za propast srednjovjekovnog Carstva.

⁵⁴ Isto, str. 139.

⁵⁵ Orlandis, *Povijest kršćanstva*, str.79.

LITERATURA

- Bedouelle, Guy, *Ilustrirana povijest Crkve – Veliki izazovi*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2004.
- Franzen, August, *Pregled povijesti Crkve*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1996.
- Grgin, Borislav; Goldstein, Ivo, *Europa i Sredozemlje u srednjem vijeku*, Zagreb, Novi Liber, 2006.
- Cravetto, Enrico, ur.; Goldstein, Ivo, ur., *Povijest 6 – Rani i razvijeni srednji vijek*, Zagreb, Europapress holding, 2007.
- Cravetto, Enrico, ur.; Goldstein, Ivo, ur., *Povijest 7 – Razvijeni srednji vijek*, Zagreb, Europapress holding, 2007.
- Noël, Jean-François, *Sveto Rimsko Carstvo*, Zagreb, Barbat, 1998.
- Orlandis, José, *Povijest kršćanstva*, Split, Verbum, 2004.
- Prinz, Joachim, *Popes from the Ghetto: a view of Medieval Christendom*, New York, Dorset Press, 1966.
- Tomašević, Nives, *Kronika kršćanstva*, Zagreb, Mozaik knjiga, 1998.
- Ullmann, Walter, *A short history of the papacy in the middle ages*, London, Methuen & Co, 1972.
- <http://www.enotes.com/topics/emperor-henry-iv-pope-gregory-vii> [Pristupljeno 11. rujna 2015.]

SAŽETAK

U radu *Borba za investituru kao vrhunac borbe između svjetovne i crkvene vlasti* obrađena je problematika sukoba crkvene i svjetovne vlasti u razvijenom srednjem vijeku. Rad obuhvaća razdoblje od vladavine Otona Velikog pa do Fridrika I. Barbarosse odnosno od otonovske dinastije pa sve do dinastije Hohenstaufovaca i njihovih razmirica s Katoličkom crkvom. U radu se analiziraju njihovi postupci, događaji, pretenzije, kao i postupci crkvenih službenika, odnosno papinstva. Rad nam govori kakvi su odnosi bili u srednjem vijeku, koji sukobi su obilježili razdoblje i što je poduzeto da bi se spriječili sukobi. Kroz napisano, možemo vidjeti kakve su posljedice ti sukobi ostavili na današnjicu.

SUMMARY

In this work *Investiture controversy as top of fight between secular and church authorities*, are analyzed books that talk about history of Christianity and his chronicle. They processed foundation till nowadays, and for this work are use data from the medieval period. The work covers periods from rule of Otto I. till the Frederick I. or from Ottonian dynasty till the dynasty of Hohenstaufen and their's mutual proportions with Christianity's Church. The work analyzes their actions, events, pretensions and procedures church officials, and the Papacy. This work are telling us what was the relationship in middle ages, as the conflicts that marked period and what is taken to prevent conflicts. Trough the written, we can see what was result from this conflicts left on nowadays.